

Martin C. Putna pro i-Humr: Těším se, až zájem o Havla opadne

13. 5. 2009 www.i-humr.cz

Jan Böhlm

Budeme si povídat o Václavu Havlovi, kterým se zabýváte nejen tady na fakultě, ale i mimo ni. Nedávno nám Havla připomněl váš bratr, který složil píseň, po níž následovala docela mediální smršť. Ostatně jen v posledním půlroce jsme zaznamenali uvedení filmu Občan Havel, po něm festival Jeden svět, kde se Havel opět objevoval na plakátech, teď nás čeká Občan Havel příkuluje. Právě na jeden z plakátů Jednoho světa, který visel zde v Jinonicích, dopsal fixou kdosi „Ať žije kult Václava Havla.“ Co myslíte, byla to ironie nebo nadšené zvolání?

Ano, všiml jsem si. To byla samozřejmě ironická poznámka...

Na druhou stranu kult je docela silný zrovna v současné době – čím vysvětlujete nástup kultu právě v dnešních dnech?

Má to dva důvody. Jeden je 20. výročí sametové revoluce. Jak společnost často žije výročími, tak už od ledna letošního roku zřetelně žije výročím pádu komunismu a začátku svobody a tím pádem se samozřejmě mediální pozornost obrací k postavě Václava Havla daleko víc než předtím.

Druhý důvod je onen poměrně velký odliv pozornosti, který nastal poté, co Havel odešel z hradu a stáhl se do soukromí. Po tolika letech prezidentství byl unaven – ale, jak se ukázalo stáhl se také proto, že chtěl psát. Až potom, po několika letech, o sobě znova dal vědět. Jednak knížkou (Prosím, stručně), jednak hrou (Odcházení), a pak - to asi nikdo neplánoval - se objevily i filmy. Přičemž já za nejpodstatnější pokládám film Občan Havel, který Pavel Koutecký připravoval mnoho let. To mohlo vytvořit dojem, že je „přehavlováno“.

V „přehavlování“ vidím určitý akt historické spravedlnosti po tom, co si užíval v posledních letech prezidentsví, kdy mu spílal kdejaký novinářský šmudla. Ale myslím, že ani dnes by v žádném případě neměl vznikat kult. Kdyby se říkalo „Havel vždycky všechno udělal správně“, byl bych první, kdo by se proti tomu postavil. Knihovna by měla prezentovat jakési shrnutí toho, co Havel znamenal a skrze něj shrnutí celé doby minulé a současné. Toho - k čemu jsme tady, kam jsme se dvacet let od revoluce posunuli. A k tomu je Václav Havel dobrá „záminka“.

Vraťme se k tomu, proč se vlastně na Václava Havla ptám právě vás. Kromě toho, že na FHS máte kurz „Václav Havel v kontextech české kultury a politiky 20. století“, jste také ředitelem Knihovny Václava Havla. Co to znamená, jaká je vaše práce?

Snažím se knihovnu uvést do provozu a do českého vědomí. Co to znamená: Americké prezidentské knihovny slouží především k dokumentaci a druhotně jako společenské, kulturní a informační centrum. Jádrem je tudíž shromažďování všech Havlových papírů. Všechny rukopisy a všichni dokumentace, jak písemné tak obrazové, aby byla k dispozici a v paměti. Druhá funkce, to je společenská a kulturní, znamená, že se pokoušíme vytvořit prostor, kde by mohlo docházet k širší reflexi doby. Havel sám, když před lety psal malinký textík, proč by měla vzniknout prezidentská knihovna, pravil, že ani tak nejde o něj samého, jako spíš o to, aby se reflektovala doba.

Zajímavé na Havlově knihovně je to, že na dosti místech její organizační struktury jsou lidé, které spojuje mimo jiné naše fakulta. Namátkou profesor Petrušek jako jeden ze tří zakladatelů, ve správní radě „náš“ absolvent Michal Horáček a... vy. Je to náhoda, nebo myslíte, že je FHS dobrá líheň pro podobné projekty?

Je a není to náhoda. Určitě to tak nikdo neplánoval, ale během času se to tak vyvinulo. FHS je prostředí, které tomu havlovskému je blízké, které do značné míry přemýšlí podobným způsobem. Viděno historicky, zakladatelé fakulty – Jan Sokol a Zdeněk Pinc – jsou také lidé, kteří vzešli z patočkovského prostředí. To znamená totéž myšlenkové prostředí, které bylo tak podstatné pro Havla v 70. a 80. letech. Na začátku byli tito dva a kolem nich další lidé s disidentskou, patočkovskou, minulostí, kteří fakultě vtiskli už na začátku jakousi tvář. A myslím, že to fakultu provází. Lidé, kteří sem přicházejí dnes, už možná tyto kořeny netuší, ale v podloží to působí. Jsme ovlivňováni dějinami toho, v čem žijeme a historie na nás působí, aniž bychom si ji uvědomovali. Stejně tak Filozofická fakulta má svoje dlouhé a složité dějiny z komunistického období a ony se prostě na její současnosti podepisují. Naše fakulta má výhodu, že vznikla „na zeleném drnu“.

Zmínil jste americké prezidentské knihovny – vedle USA jsme jediná země, která má takovou instituci. To je zajímavé, ne? Mě je zatěžko uvěřit, že by Havel nenašel na světě sobě rovného státníka, který by si také zasloužil svou vlastní knihovnu...

Ale on by třeba našel, určitě jsou pozoruhodní státníci, myslím že takový Nelson Mandela a podobní by knihovnu mít mohli. U nás ale zapůsobil ten americký vzor. Havlova rodina totiž odedávna tíhla k Americe, už přes masarykovské vazby a přes cestu Václava M. Havla po Státech ve dvacátých letech, a Havlovi a okolí jsou dodnes velmi "amerikofilní". Ale zase tak úplně doslovně se model americké prezidentské knihovny přenést nedá, protože kontext společnosti je tady úplně jiný. My si musíme ten model přetvořit po našem.

Chcete tedy napodobit tradici prezidentských knihoven jako takovou, nebo jde jenom o tuto jednu Knihovnu Václava Havla? Ve Spojených státech mají knihovnu všichni prezidenti, i ti méně významní a méně populární, ptám se tedy, jestli se můžeme tešit na knihovnu Václava Klause?

(*smích*) Inu, protože oba dva pánové dělají už dlouhý čas vědomě nebo nevědomě vždycky opak toho, co dělá ten druhý, jsou dvě možnosti. Když Havel je tak „zelený“, Klaus musí být co nejvíc antizelený, a podobně. A je otázka, co bylo dřív ve věci Kaplického: Jestli se knihovna dřív Klausovi nelíbila nebo Havlovi líbila. Takže: S prezidentskou knihovnou Václava Klause to bude buď tak, že bude vyhlášeno něco velmi opovržlivého o tom, že my přece tady nebudeme kopírovat nějaké cizácké vzory – rozumí se prezidentské knihovny – a vymyslíme si něco vlastního, čili: Když jí Havel má, Klaus jí mít nebude. Anebo obráceně, to znamená, že když jí Havel má, Klaus jí bude mít větší! Bude obrovská, bude stát spoustu peněz, bude tam obrovská výstava, která bude bezpochyby profesionálně zcela precizně vytvořena a budou tam programy pro školy o škodlivosti ekologie - a bude to samozřejmě zcela směšné.

Tady by stálo za to zmínit, že Havlova knihovna je v Café Montmartre, což je taky zajímavá stylizace. Přeci jen Café Montmartre má za sebou dlouholetou historii pražské intelektuální elity... Víte mám takový zápisník, který se prezentuje tím, že už Hemingway a Picasso ho používali, zřejmě to má vyvolat v pisatelích dojem, že i oni dosáhnou takových kvalit. Nesnažte se o něco podobného?

Na počátku to byla trochu náhoda. Na počátku jsme hledali malé místo v centru Prahy, kde by bylo možno dělat malé semináře a výstavy a nabídl se tahle věc. Já ale dost věřím na sepětí místa s jeho tradicí. Místa nejsou lhostejná. V tomto smyslu právě nejsme v Americe, kde všude je, nebo donedávna byl, onen zelený drn, na kterém bylo možno postavit tu antický chrám, tu gotickou katedrálu. My žijeme na místech, která jsou poznamenána minulostí. A pokud člověk někde je, tak by se měl vždycky zajímat o to, jakou má to místo minulost. A tato minulost je myslím docela zajímavá: Jedna z Havlových podob je podoba bohéma a antinacionalisty. Takže tradice umělců, kteří se v Montmartru scházeli a byli velmi veselí a tančili tam se slavnými tanečnicemi dvacátých let, podle mě velmi odpovídá jeho duchu. A že tam chodili jak Češi, tak Židi a Němci, je taky dobré znamení. Jedna z mnoha věcí, na kterých se Havel s Klausem neshodnou, je, že Klaus se snaží docela úspěšně resuscitovat tradici takového toho hodně primitivního nacionalismu. Češi jsou ti kdo mluví česky a o nic jiného se nestarají, protože „my jsme tady a my jsme dobrý, žejo mámo!“. To je přesně to, z čeho si Havel vždycky dělal legraci. A to je jeden z důvodů proč je mi blížký.

Mluvíte o sepětí s minulostí, nebojíte se „sepětí s přítomností“? Přeci jenom shromáždíte dílo Havla, ale on jaksi nepřestal dělat. A zrovna Havel není typ prezidenta, který by se po odchodu z funkce uklidil do ústraní.

Samozřejmě dílo je pořád otevřené, Havel občas něco napíše, a jistě je možné, že vzniknou další knihy. Ale přece jenom je duchovní fyziognomie jeho díla a osobnosti v podstatě vytvořena. On k tomu může ještě dodat nějakou další rovinu, další fazetu, ze které se to ještě celé nějak jinak nasvítí, ale nemyslím si, že by to mohl nějak radikálně změnit a přeznačit. Když se do Havlova díla zaberete, zjistíte, že má skutečně velkou kontinuitu. Přestože je žánrově tak různé a různé vnější okolnosti měnily se, pořád tam nějaké základní konstanty zůstávaly. Ale jistě, Václav Havel je tvůrce originální a může vytvořit ještě cokoliv.

Narážel jsem trochu na to aktuální „přehavlování“, o kterém jsme se bavili na začátku...

To zase pomine. To je jen taková velká vzedmutá vlna, která je velmi užitečná, protože lidé o Havlovi zase začnou číst a přemýšlet, ale příští rok budou jiná témata. A svým způsobem se na to těším, že ten zájem nebude tak velký. Budeme mít v Knihovně větší klid na práci, na vyzvedávání a reflexi toho, co je z Havlova díla aktuální a trvalé. Knihovna je z principu něco, co má mít trvalý smysl. Nemůže být závislá na nějaké aktuální politické kampani, která

trvá několik měsíců. Má být připravena sloužit badatelům, kteří přijdou za dvacet let. Takže, můj pohled sice míří na dějiny, které žijeme právě teď - ale zároveň jde o tu trvalost, o věčnost. Patočkovsky řečeno je to péče o duši.

Když už jsme u toho, jak se chystáte „pečovat o duši“ teď? Co plánujete a co by nemělo uniknout studentům FHS?

Na začátku června budeme vydávat knížku, která se jmenuje Podněcování a trest s podtitulem „Téměř další hra Václava Havla“. To je přepis jeho posledního soudního procesu z února `89. Jeho bratr a jeho švagrová Dagmar podnikli tehdy takový husarský kousek, že si vzali k soudu do kapes malinké magnetofonky a nahráli celé to přelíčení, přepsali to a vydali v samizdatu pod názvem Václav Havel – Helena Hlavatá, Podněcování a trest. Helena Hlavatá byla ta soudkyně, která Havla soudila. Takže udělali takovou taškařici, jako že Havel a ta soudkyně spolu napsali další absurdní hru.

Na podzim – a to myslím bude dost zásadní věc – chystáme konferenci Kauza Kundera. Nepůjde o literární konferenci o tom, jaký je Kundera spisovatel. Chceme rok poté, co vyšel v Respektu článek, že Kundera udal v padesátých letech člověka, reflektovat, co se stalo. A to na různých rovinách: Jak v padesátých letech a v tehdejších mechanismech, tak o tom, co se stalo v roce 2008 a jak to veřejnost reflektovala, například když slavní světoví spisovatelé vydali dopis na podporu Kundery, aniž si podrobněji zjistili, o co se jedná. Také zjistit, jaký vliv má informace, že nějaký světový autor je udavač, na vnímání jeho díla. Máme ho najednou číst jinak, nebo na tom naopak nezáleží? Půjde tedy o mezioborovou konferenci. Ostatně, bude tam přednášet řada lidí z naší fakulty.

A možná nejpodstatnější akce – na závěr zmíněného fakultního semináře Václav Havel sám přijde, tedy 28. května by měla být debata s ním.

A obecně, snažím se o co největší propojení Knihovny a fakulty - aby z knihovny měla co největší užitek FHS a obráceně.

<http://www.i-humr.cz/martin-c-putna-pro-i-humr-tesim-se-az-zajem-o-havla-opadne-850>